

rite habui : cui omni, qua par est, reverentia obsecutus humillime respondeo, et partim ex actis (quæ juxta mandatum hic acclusa sequuntur) partim ex jure, partim ex rationibus deduco, sententiam a me latam justitiæ esse conformem.

» Et quidem primo : hic deducit sua jura, et rationes, deinde refutat causas appellationis v. g.

» Nec obstant quæ in contrarium adducit appellans : Nam, etc. Dein concludit : Quibus omnibus consideratis, judico (salvo prudentissimo Reverendissimæ Paternitatis judicio) me bene judicasse, reum vero male appellasse. Hinc pro sententiæ confirmatione humillime rogo, et me demississime commendo die, mense, anno, etc. Reverendissimæ Paternitatis, Infimus. Fr. NN. »

Acceptis responsione et informatione judicis a quo, actisque primæ instantiæ judex ad quem cuncta diligenter legit, perpendit, et considerat, simulque testes et instrumenta, si quæ a partibus de novo producantur, legitime examinat, prout supra in processu, et tandem consideratis cunctis considerandis sententiam pro, vel contra reum profert, v. g.

526. In nomine Domini, Amen. « Hæc est sententia definitiva a reverendissimo lata etc. In nomine sanctissimæ et individuae Trinitatis, et Beatæ Virginis Mariæ. Amen.

» Christi Jesu sancto nomine invocato, nos NN. totius ordinis N. generalis, et judex ordinarius, visis et consideratis, ac actitatis in causa et causis discussis coram Patre N. provinciali N. provinciæ N. contra fr. N. diffamatum, vel accusatum, vel judicialiter denuntiatum de, etc. Exprimuntur delicta : Visis item omnibus in jure, et facto ad favorem dicti rei productis : visa pariter sententia et definitiva contra ipsum lata : visa tandem appellatione apud nos introducta ipsiusque causis, juribus, et probationibus pro ea sustinenda productis; visa insuper responsione judicis a quo desuper data : visis tandem omnibus videndis, et consideratis considerandis, matureque discussis, per hanc nostram definitivam sententiam, quam in scriptis ferimus.

» Christi Jesu sacratissimo nomine repetito, ut de ipsius vultu nostrum iudicium prodeat, dicimus, pronuntiamus, et declaramus a prefato P. N. provinciali bene judicatum,

et a reo male appellatum. Quapropter sententiam latam confirmamus, reum vero condemnamus ad etc. vel male judicatum, et bene appellatum esse : Quapropter reum absolvimus, etc. Ita et omni meliori modo sententia ista lata, lecta et publicata fuit. Die, mense, anno, loco, etc. Ita pronuntiavimus pro tribunali sedentes. Ego N., generalis. Ego N., secretarius generalis. Ego N., testis fui præsens. Ego N., testis interfui. »

527. Eodem modo proceditur, etiam si reus apostolos non nisi refutatorios habeat, et appellatio tanquam manifeste frivola per judicem a quo rejecta sit; excepto, quod judex ad quem, dum judici a quo communicat appellationem apud se introductam, una cum deductione ejusdem, simul non statim petat acta, sicut facit, si admissa appellatione reus apostolos dimissoriales, et reverentiales habet, sed prius simpliciter mandat judici a quo, ut responsionem et informationem necessariam transmittat, principaliter autem causam alleget, quare appellationem rejecerit. Si enim causa rejectionis in facto, et jure manifeste legitima existit, necesse non amplius est petere, et lustrare acta, sed potest et debet judex ad quem ob eandem causam absque ulteriori processu per sententiam pariter rejicere appellationem apud se introductam, et sententiam judicis a quo confirmare : quod idem fieri oportet, si judex ad quem ex ipsa appellatione introducta, et deductione ejus manifeste videt, appellationem esse frivolum. Imo in hoc casu necesse non est, a iudice a quo responsionem et informationem petere; hoc ipso, quod, ut supponitur, ex ipsa rei appellantis scriptura, consequenter ex propria illius confessione appellatio aperte frivola dignoscatur. Et tali modo juste abbreviantur lites. Si vero ex appellatione introducta, vel ex responsione et informatione judicis a quo manifeste non apparet, quod appellatio evidenter frivola sit, acta per judicem ad quem, vel delegatum utique peti, et lustrari debent.

528. Porro hic notandum circa ordinem nostrum, quod licet in *Practica criminali*, tit. III, *Canones circa Recursum*, § 6 statuatur, ut facta appellatione teneatur judex a quo, ad judicem ad quem appellatum est per ipsum eum copiam sigillatam, et gratis concessam, intra triginta dies cum litteris obedientialibus destinare, etc., ac ne ante receptionem actorum aliquid decernat : tamen

textus iste plures patitur limitationes, præsertim in partibus a iudice ad quem remotis, uti est nostra Germania respectu Romæ, ubi superiores generales plerumque resident.

529. Siquidem I. Ob tantam distantiam, et divagationis pericula nunquam expedit, ut ipsi rei appellantes in persona mittantur Romam, sed ut alia via secuta, acta sigillata transmittantur illuc vel potius, ut ante actorum transmissionem rogetur reverendissimus, quatenus judicem delegatum in his partibus destinare, vel ad eum mittere dignetur, prout ad loc. cit. *Practica criminali*. bene observat Ludovicus de Ameno, num. 44. In quo reverendissimi superiores generales etiam propterea deferre deberent; quia in transmissione actorum præter maximam incommoditatem, et laborem in transpositione actorum e Germanico (in quo rei hic interrogari, et respondere debent) in latinum idioma, plerumque etiam est periculum, ne acta perdantur, vel aperiantur maxima cum confusione ordinis, et jactura justitiæ. Et hinc transmissio actorum, quacunque via faciendâ merito differtur, donec sciatur, quid generalis superior rogatus resolvat, ne forsan cum duplici incommoditate et periculo mittantur et remittantur.

530. II. Acta non transmittuntur, imo nec petuntur, quando superior generalis tanquam judex ad quem, vel ex ipsa appellatione introducta, vel ex informatione judicis a quo evidenter videt, appellationem esse manifesta frivolum, juxta dicta n. 527. Quibus accedit 31, Regula juris in 6, dicens : Eum, qui certus est, certiorari ulterius non oportet; consequenter si reverendissimus generalis alia via plene certus est de invaliditate appellationis, et justitia sententiæ; ex actis amplius certiorari non est necesse; præsertim cum alias non teneamur ad apices juris.

531. Cæterum ulterius notandum, quod, si ordinarius judex ad quem mittit ad partes has, vel delegat in his aliquem judicem delegatum, debeat is eodem, quo ipse delegans modo procedere. Videlicet creato notario, et inchoato processu ut supra num. 344, debet appellationem introductam una cum fundamentis, et deductione illius communicare judici a quo, eique mandare, ut responsionem, et informationem suam una cum actis ei transmittat, juxta dicta num. 522 et 527. Quibus receptis cuncta lustrare et examinare, testesque et instrumenta (si

erit necesse) legitime examinare, et tandem consideratis considerandis sententiam ferre debet ut supra num. 526, si usque ad sententiam inclusive est delegatus; vel ad superiorem delegantem, relationem super causa una cum voto, et opinione sua remittere, si usque ad sententiam exclusive delegatus sit. Quod ultimum etiam fit in casu, quo ordinarius judex ad quem alii negotiis distractus, vel forsan in jure minus peritus aut expertus quibusdam viris doctis committit revisionem et cognitionem actorum, et processus, cum mandato, ut eidem desuper referant, votumque et opinionem suam aperiant. Modum hujusmodi relationis, vide apud Ludovic. de Ameno in *Formulari criminali*, sect. IX, num. 32.

532. *Praxis petendi revisionem et collationem actorum, ubi est suspicio, an non sint vitata.* — Tandem notandum, quod, si reus inveniatur, vel rationabiliter suspicetur, acta sibi jam pridem data, vel judici ad quem jam pridem missa, esse vitata, possit instare, ut cum originali legitime collationentur; cui judex ad quem sive ordinarius, sive delegatus deferre debet, et mandare, ut fiat collatio actorum cum originali citato et præsentate parte, uno scilicet vel duobus confidentibus seu amicis rei ab eodem denominatis et loco ipsius tanquam procuratoribus ejusdem assistentibus, ipsi collationi per actuarium faciendæ : qui dein in fine actorum collationatorum se subscribunt, et testantur, prout inveniunt. Praxin hujus vide apud Ludovic. de Ameno, loc. cit., n. 24.

533. *Finis processus contra fr. Mævium.* — Ut autem iterum redeamus ad nostrum processum contra fr. Mævium institutum, et hactenus ventilatum.

Mævius ergo si appellationem suam apud reverendissimum generalem introducere, causasque et fundamenta pro illa sustinenda allegare voluisset, facere potuisset modo supra n. 523, allegato, quæ dein una cum causis communicari debuisset A. R. P. provinciali tanquam iudici a quo, addito mandato, ut desuper responderet, præcipue vero causam exprimeret, quare appellationem rejecerit, juxta dicta num. 527.

A. R. P. provincialis postea respondet, e causas rejectæ appellationis allegat, ac e contra causas appellantis refutare conatur, additis precibus, ut reverendissimum quoque eam rejicere dignetur : idque facit modo supra n. 525 allegato.

Si accepta hac responsione, vel ex ipsa rei appellationis introductione, in facto, et jure evidenter apparet, appellationem esse manifeste frivolum, eam absque petitione et lustratione actoris statim rejicit, et sententiam confirmat, juxta dicta num. 527. Si vero in facto et jure manifeste frivola non apparet, petit acta, et format processum juxta dicta num. 523 et num. 527, vel causam delegat alteri, qui eodem modo ut reverendissimus procedere debet juxta dicta num. 531. Et tandem causa sufficienter et legitime examinata, fit sententia juxta dicta nu. 526. Quæ si in ordine nostro contra reum appellan-tem fit, tunc post verba, bene judicatum, et male appellatum, additur: Quapropter sententiam primæ instantiæ non tantum confirmamus, sed reum ad pœnam duplicatam condemnamus conformiter statutis nostris generalibus. Quod si pœna aliqua duplicari non potest, v. g. perpetui carceris, addatur: Et quia perpetui carceres duplicari non possunt, volumus, ut loco duplicatæ pœnæ singulis septimanis ter in pane et aqua jejunet. Vel quid simile, dein fit clausula et subscriptio, ut supra n. 526.

DE PRAXI FORMANDI PROCESSUM PER VIAM DENUNTIATIONIS JUDICIALIS.

534. *Per viam denuntiationis processus fere eodem modo fit ut per accusationem.* — Quæritur II. Qualiter in praxi institui, et formari possit, ac debeat processus criminalis per viam denuntiationis judicialis? Resp. Eodem fere modo, quo formatur per viam accusationis, de quo huc usque diximus. Et ponitur tantum loco accusationis, vel accusatoris, nomen denuntiationis, vel denuntiatoris; quia denuntiatio vere judicialis succedit loco accusationis, præsertim si denuntians instat, ut reus puniatur. Unde *Practica nostra criminalis*, tit. *Denuntiatio*, § 3, vult, quod, si denuntiator instat, ut iudex puniat (prout ordinariæ fit, quin et fieri debet, si est vere et proprie denuntiatio judicialis) denuntiator etiam se inscribere, id est ad probationem sub pœna talionis se obligare debeat; quia censetur esse accusator, et revera in effectu est.

535. *Secundum aliquos est differentia: et qualis?* — Cæterum volunt aliqui, quod denuntiatio etiam judicialis ab accusatione in nonnullis, modicis tamen differat; videlicet I. Quod denuntiator non necessario se

inscribat, nec ad pœnam talionis, bene tamen calumniæ teneatur deficiens in probatione. De consuetudine tamen se subscribit denuntiationi, vel litterarum ignarus crucem format.

II. Quod licet denuntiator judicialis teneatur denominare testes, et alia suggerere probationis media; testes tamen hujus deinde dicantur ex officio assumpti; quia in denuntiatione non ipse denuntiator probare dicitur, vel tenetur, sed tantum testes et media suggerere, quibus dein ex officio iudex assumptus probationem facit; hinc quamvis facta denuntiatione iudex non ex mero officio, sed ad instantiam partis procedat; tamen adhuc ex officio inquirere, et procedere dicitur.

III. Accusator debet citari ad audiendam sententiam definitivam non item denuntiator judicialis: sicut etiam ille, non iste appellare potest, si iudex male, vel remisse iudicet; quamvis alia via dein contra iudicem agere valeat denuntiator judicialis.

IV. Quod accusator juramentum calumniæ, denuntiator judicialis vero juramentum de dicenda veritate deponat; quamvis et hoc, juramentum calumniæ tacite includat; ut bene advertit Ludovicus de Ameno.

V. Volunt aliqui, quod ad processum via denuntiationis judicialis instituendum prærequirantur infamia, et probatio ejus. Verum, uti dictum, si denuntiator instat, ut reus puniatur, uti in vera judiciali denuntiatione fit, evadit accusatori similis: specialiter autem notavimus, et probavimus § 3, a num. 417, Infamiam vel probationem ejus non requiri ad institutum processum via denuntiationis judicialis.

536. *Requisita ad accusationem requiruntur etiam ad denuntiationem vere judicialem.* — Hinc eadem, quæ requiruntur ad accusationem requiruntur etiam ad denuntiationem vere judicialem, juxta dicta a num. 94. Potest etiam libellus vere articulatus in denuntiatione offerri, sicut in accusatione, per dicta a num. 353, unde qui scire cupit, quomodo processus per denuntiationem in praxi fieri debeat, videat dicta a num. 340, de praxi processus per accusationem.

537. *Si denuntiator debite non denuntiat, informari, vel sub juramento pro informatione examinari debet. Praxis hujus examinis.* — Porro si denuntiator libellum informem reddit, vel denuntiationem ore tenus minus

rite profert, iudex ex officio debet ipsum monere, ut libellum rite formatum afferat, vel sub juramento ipsum examinare pro informatione necessaria, v. g. facta creatione notarii ut supra numer. 344 et posito initio processus numer. 347, ponit actuarius, cum sequitur.

« Quoniam vero denuntiator cum requisitis circumstantiis denuntiationem non proposuit; hinc A. R. P. provincialis ea solum acceptata si, et in quantum, etc., pro pleniori necessaria circumstantiarum informatione circa factum, de quo denuntiavit, denuntiatorem delato prius, et ab eo præstito juramento de dicenda veritate, et consequenter, quod animo calumniandi non denuntiaverit, examinavit, ut sequitur.

» Interrogat. Unde sciat ea, quæ denuntiavit? Resp., etc.

» Interrog. Quo tempore? quo loco? quibus præsentibus?

» Interrog. An ea viderit, vel ab aliis audiverit? Item quando? ubi? quibus præsentibus?

» Interrog. An fuerit instigatus ad denuntiandum? A quo? Quomodo, etc.

» Interrogat. An non monuerit superiores? Et de circumstantiis?

» Interrogat. Quare tandiu distulerit?

» Interrog. An quid aliud pro informatione dicere habeat? »

Quibus et similibus interrogatoriis paucioribus aut pluribus pro exigentia circumstantiarum, et denuntiationis ad necessariam informationem factis, concluditur examen.

« Quibus auditis, et respondentem relectis, cum aliquid addere, vel minuere nollet, subscribere jussus est. » — Ego Fr. N. affirmo, supra. Ego Fr. N. minister provincialis. Ego Fr. N. actuarius.

Facto, sive omisso tali examine, fit dein examen testium, constitutio rei, defensio illius, tortura, sententia, appellatio, etc. uti in accusatione, de quibus vide a n. 340, usque ad n. 535.

538. *Consultius est accusare, quam denuntiare judicialiter.* — Et ex his patet, eum, qui ex zelo religionis desiderat, ut alienus crimina ad exemplum aliorum et tollenda scandala, vindicta publica afficiantur, me-

ius facere, si formaliter accuset, libellumque accusationis offerat, quam si judicialiter tantum denuntiet: Tum ad evitandas controversias, quæ forsan ratione denuntiationis possint oriri: tum ad evitandum odiosum sui examen supra n. 519, allegatum: tum quia accusator habet favorem, quem non habet denuntiator etiam judicialis; tum etiam quia accusatoris in probatione deficientis pœnæ non sunt majores, quam denuntiatoris judicialis; cum juxta dicta n. 40, et dicenda tit. seq. hic æque, ac ille subiacet pœnis calumniæ; talionis autem jam abierit in desuetudinem, juxta dicta n. 44 (apud nos tamen viget). Accedit, quod accusator deficiens in probatione, facillime evadat pœnas, juxta dicenda n. seq.

PRAXIS FORMANDI PROCESSUM CRIMINALEM VIA INQUISITIONIS EX MERO OFFICIO

539. *Processus via inquisitionis plerumque etiam absque præcedenti infamia fieri potest.* — Supponitur ex dictis § 3, quod possit judicialiter institui inquisitio, vel generalis, vel mixta, vel specialis, et specialis quidem plerumque etiam absque infamia non tantum, quando ad instantiam partis, denuntiantis nempe, sed etiam quando ex mero officio instituitur; præsertim si adsunt sufficientia indicia delicti ab aliquo commissi, vel si fit contra delicta cit. § 3, a n. 183, specificata.

540. *Quomodo inchoetur.* — Quando itaque iudex via inquisitionis processum judicialiter instituere vult, creat ante omnia notarium ut supra, qui creatus statim inchoat scribere initium processus, et annotare, qualis sit processus; et qua occasione, vel causa institutus; puta, quia ex visitatione paterna, vel aliunde iudex sufficientia indicia criminis ab aliquo commissi habet, vel quia fama est contra aliquem, etc. v. g.

« In nomine Domini, amen. Hic est processus criminalis, quem ex speciali inquisitione ex mero officio instituere intendit A. R. P. provincialis NN. contra Fr. NN. eo, quod in visitatione ordinaria habita (vel aliunde) plura contra eum emergerint indicia delicti N. ab eo commissi, prout amplius in actis visitationis. Quapropter, ne delicta manerent impunita, officio suo satisfactorius decrevit super hoc informationes sumere, testes examinare, et alia de jure